

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЛІНГВІСТИКИ ТА СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ
КАФЕДРА АВІАЦІЙНОЇ ПСИХОЛОГІЇ**

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
З САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ
З ОПАНУВАННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ**

з дисципліни «Психологія прийняття рішень»
за спеціальністю 053 «Психологія»

Укладач:
професор кафедри авіаційної психології
Оксана ЛИЧ

Методичні рекомендації розглянуті та схвалені на
засіданні кафедри авіаційної психології

Протокол № _____ від «_____» _____ 20__ р.

Завідувач кафедри

Любов ПОМИТКІНА

Модуль 1

Тема 1. Психологія прийняття рішень як наука

План

1. Основні підходи до аналізу процесу прийняття рішень в психології.
2. Основні поняття психології прийняття рішень.
3. Психологічний підхід до процесу прийняття рішень.

Питання 1. Основними підходами до аналізу процесу прийняття рішень є *нормативний і дескриптивний*. Взаємне звернення і використання результатів досліджень нормативного та дескриптивного підходів дозволили (певною мірою) надати формальним моделям психологічний сенс.

Іноді інтеграцію зазначених підходів на основі системного аналізу і математичних методів дослідження операцій визначають як *прескриптивний підхід (етап інтеграції)*.

Основні уявлення про прийняття рішень були розроблені в рамках нормативного підходу, який базується на ряді аксіом раціональності і спрямованого на опис моделей, відповідно до яких прийняття рішення забезпечує досягнення мети. При описі прийняття рішень константними елементами визнаються особа, яка приймає рішення, і мета - уявлення про результат дій, що розглядаються в якості умов і не включаються в його аналіз.

Якщо нормативні моделі спрямовані на визначення того, як треба діяти, щоб забезпечити вибір найкращого варіанта, то дескриптивні моделі орієнтовані на опис реального процесу прийняття рішень людиною, виявлення психологічних особливостей, закономірностей і факторів, що проявляються в ситуаціях прийняття рішень.

Прийняти рішення – означає обрати певну мету та спосіб дії, надати їм перевагу перед іншими (Г.О. Балл, В. Джеймс, Е. Фромм та ін.).

Прийняте та втілене в життя доленосне рішення становить вузловий момент життєвого шляху особистості, якісно змінює її життєву ситуацію, коригує життєву позицію.

Аналіз наукових джерел дозволив встановити, що в загальному вигляді під рішенням у психології вчені розуміють процес формування мисленнєвих операцій, що знижують вихідну невизначеність проблемної ситуації.

За реалізацією в часі та впливом на життєвий шлях людини визначають тактичні й стратегічні рішення. До основних видів відносять адміністративні, політичні, управлінські, педагогічні, творчі, когнітивні рішення в екстремальних умовах діяльності та ін.

Питання 2. У процесі прийняття рішень формуються альтернативні (взаємовиключні) варіанти рішень і оцінюється їх переваги. Перевага – це інтегральна оцінка якості рішень, заснована на об'єктивному аналізі (знанні, досвіді, проведенні розрахунків і експериментів) і суб'єктивному розумінні цінності і ефективності рішень.

Кінцевим результатом задачі прийняття рішень є рішення, яке представляє собою розпорядження до дії. Рішення – це вибір, який здійснюється з кількох альтернативних варіантів.

Рішення називається допустимим, якщо воно задовольняє обмеженням: ресурсним, юридичним, правовим, морально-етичним. Рішення називається оптимальним (найкращим), якщо воно забезпечує екстремум (максимум чи мінімум) критерію вибору при індивідуальній ОПР або задовольняє принципу узгодженості при груповій ОПР.

Узагальненою характеристикою рішення є його ефективність. Ця характеристика включає ефект рішення, що визначає ступінь досягнення цілей, віднесений до витрат на їх

досягнення. Рішення тим ефективніше, чим більше ступінь досягнення цілей і менші витрати на їх реалізацію.

Питання 3. У працях філософів, письменників, психологів прийняття рішень розглядалося з позиції волонтаризму як здатність людини здійснювати моральний вибір і визначати свою поведінку незалежно від зовнішніх регламентацій (Е. Гартман, Ф. Ніцше, Й. Фіхте, А. Шопенгауер); супроводжується боротьбою емоцій, почуттів і завершується виходом за межі мотиваційної сфери (Вольтер, Р. Декарт, Б. Спіноза); пов'язується з вибором між свободою і неволею, духовним і матеріальним, добром і злом (Г.С. Сковорода); є передумовою людської свободи (Ф. Енгельс).

Особливо гостро проблема прийняття рішень як емоційно напруженого когнітивного процесу, від якого залежать людські життя, досліджується вченими в інженерній психології і психології діяльності в надзвичайних умовах; в контексті мисленнєвої діяльності пілота; в умовах невизначеності.

Література

1. Бутко М.П., Бутко І.М., Мащенко В.П., Мурашко М.І., Оліфіренко Л.Д., Пєпа Т.В., Самійленко Г.М. Теорія прийняття рішень. Київ: Центр навчальної літератури, 2020. 360 с.
2. Негрей М.В., Тужик К.Л. Теорія прийняття рішень. Київ: Центр навчальної літератури, 2019. 272 с.
3. Овдіюк О.М., Степура М.О. Сутність, зміст та сфера застосування управлінських рішень. *Наукові горизонти*. 2019. №3. С. 72–79.
4. Павленко В., Тимошенко А., Бескровний О.. Дослідження операцій і методи прийняття технічних рішень. Київ: Університет "Україна", 2019. 420 с.
5. Петруня Ю., Говоруха В., Літовченко Б., Мормуль М., Осадча Н., Ткачова О., Петруня В. Прийняття управлінських рішень. Київ: Центр навчальної літератури. 2019. 216 с.
6. Помиткіна Л.В., Назаренко Н.А. Вплив мережевого суспільства на прийняття рішень особистості з вибору власної життєвої позиції. *Індивідуальність у психологічних вимірах спільнот та професій в умовах мережевого суспільства*: кол. монографія. Київ: Альфа-ПК, 2019. С. 66–70.
7. Помиткіна Л.В. Прийняття рішень як фактор стресової ситуації для суб'єкта праці в особливих умовах діяльності. *Індивідуальність у психологічних вимірах спільнот та професій в умовах мережевого суспільства*: кол. монографія. Київ: Альфа-ПК, 2019. С. 139–143.
8. Помиткіна Л.В. Психологія прийняття особистістю стратегічних життєвих рішень: монографія. Київ: Кафедра, 2013. 381 с.
9. Рієл Д., Мартін Р. Техніка ухвалення рішень. Як лідери роблять вибір. Київ: Наш Формат, 2019. 248 с.
10. Шпігельхальтер Д. Мистецтво статистики. Прийняття аргументованих рішень на основі даних. Київ: КМ-БУКС, 2023. 384 с.
11. Pomytkina L., Gudmanian A., Kovtun O., Yahodzinskyi S. Personal choice: strategic life decision-making and conscience, E3S Web of Conferences. 2020. Vol. 164. 10021.

Термінологічний словник

Підходи до розуміння та аналізу прийняття рішень, задача прийняття рішення, проблемна ситуація, особа, яка приймає рішення, експерти – фахівці з розв'язуваної проблеми, процес прийняття рішень, перевага, рішення допустиме, рішення оптимальне, рішення ефективне.

Питання для самоперевірки

1. Назвіть основні підходи до аналізу процесу прийняття рішень в психології.
2. Назвіть основні поняття психології прийняття рішень.
3. У чому відмінність психологічного підходу до процесу прийняття рішень?
4. Дайте визначення особа, яка приймає рішення.
5. Що включає процесу прийняття рішень?
6. Яке рішення називають допустимим?
7. Яке рішення називають оптимальним ?